

dossiers d'educació #03

1) Marc Garriga

Enginyer informàtic per la UPC i llicenciat en investigació i tècniques de mercat (màrqueting) per la UOC

2) Ignasi Labastida

Doctor en Física per la Universitat de Barcelona (UB)

3) Joan Subirats

Investigador de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (UAB)

4) Adrián Zancajo

Investigador del Grup d'Anàlisi de Polítiques Educatives i de Formació (GAPEF) de la UAB

Manifest per a l'accés a les dades en educació

L'accés a les dades recollides per les administracions responsables del sistema educatiu és un element indispensable per facilitar i promoure la recerca en aquest àmbit. En un context on l'evidència científica pren cada cop més rellevància com a eina per desenvolupar i millorar les polítiques públiques, la promoció de la recerca en l'àmbit educatiu esdevé un element cabdal en la formulació, implementació i avaluació de les polítiques educatives que permetin millorar l'eficàcia, l'eficiència i l'equitat del nostre sistema educatiu.

A Catalunya, així com a la resta de l'Estat, la recerca educativa ha estat especialment perjudicada per **la falta d'una política pública clara i transparent en relació amb l'accés i la cessió d'informació per a finalitats de recerca**. L'accés a les dades dependents de les diferents administracions vinculades amb el sector educatiu continua tenint avui dia un caràcter poc transparent i arbitrari. Cal avançar cap al reconeixement que les dades de les quals disposen els poders públics no són propietat seva, sinó que pertanyen i han d'estar a disposició dels diferents actors i col·lectius del sector educatiu.

D'altra banda, les polítiques educatives al nostre país han patit històricament de la manca d'una base sòlida, consistent i accessible de coneixement per part dels diferents actors que hi estan implicats. Això ha produït que tot sovint **els debats sobre el funcionament i els resultats del sistema educatiu s'hagin basat més en percepcions i posicions normatives que en arguments basats en evidències i en dades objectives**. En aquest sentit, l'evidència sobre les diferents polítiques educatives

implementades només pot ser rellevant i de qualitat si parteix de l'accés a la informació i les dades que els poders públics, per la seva pròpia responsabilitat en la gestió dels sistemes educatius, recullen i administren.

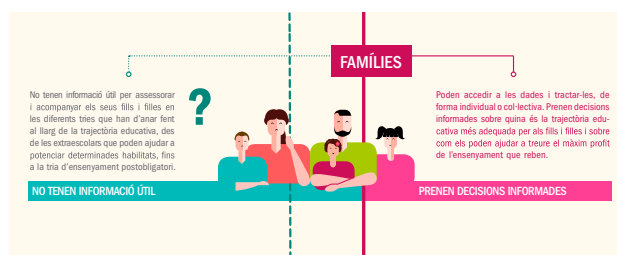
La legislació europea aposta de manera decidida per la promoció de l'accés i la reutilització de les dades elaborades pel sector públic per part de tercers, destacant el valor afegit que aquest ús pot tenir per a la societat i per al mateix sector públic. En aquest sentit, la Unió Europea ha establert directrius específiques per a l'ús i la reutilització de la informació recollida i elaborada pel sector públic ([Directiva 2013/37/UE](#)). Els principis recollits per la legislació europea han estat traslladats a la legislació estatal ([Llei 18/2015](#)) i a la llei de transparència, accés a la informació i bon govern aprovada pel Parlament de Catalunya ([Llei 19/2014](#)).

Existeixen **tres elements principals que justifiquen la necessitat** de l'accés a les dades recollides i custodiades per l'administració educativa.

- En primer lloc, pel **principi de transparència i rendició de comptes de les administracions públiques**, que es troba present en les recomanacions d'organismes internacionals, de la mateixa Unió Europea i que ha estat recollit a les legislacions estatal i catalana.
- En segon lloc, per la **necessitat de disposar d'evidències que permetin aprofundir en l'avaluació de les polítiques i els programes implementats**, per així poder basar les decisions polítiques en evidència científica (*evidence-based policy*), principi que en els darrers anys pren un major protagonisme al nostre país.
- Per últim, la disponibilitat de les dades recollides per les diferents administracions públiques ha de permetre **millorar la col·laboració entre els diferents nivells de govern** (estatal, autonòmic i municipal) i ha de ser un instrument útil no només per a investigadors/es, sinó també per a la planificació educativa dels responsables de les diferents administracions.

A més, un major accés a les dades i a la informació recollida per les diferents administracions públiques tindrà **beneficis més enllà de l'àmbit de les institucions de recerca**. L'accés a les dades suposarà un benefici per a docents, tècnics i responsables de l'administració pública i altres professionals de l'àmbit educatiu en termes de planificació i gestió. Un breu recull dels diferents beneficis, per a tots els actors

involucrats en l'educació, es pot trobar en [aquesta infografia](#).

Per descomptat, un major accés a les dades de l'àmbit educatiu ha d'**assegurar un important nivell d'estàndards ètics i de confidencialitat**, garantint un ús apropiat i que en cap cas pugui anar en detriment dels drets i la privacitat dels usuaris, professionals i institucions del sistema educatiu.

El dèficit d'una política clara de gestió, accés i cessió de les dades en educació

El dèficit d'una política pública en relació amb la cessió de les dades es tradueix en una dificultat clara per al coneixement i l'accés a la informació disponible. Cal destacar la **falta d'un catàleg de les dades disponibles** i gestionades per cadascuna de les administracions públiques amb competències en l'àmbit educatiu. Sense aquest catàleg, no és possible ni tan sols imaginar quines recerques, és a dir, quin coneixement es podria generar i, en conseqüència, quines polítiques públiques s'han de revisar o millorar.

Els resultats de l'[Enquesta sobre fonts de dades en educació](#) elaborada per la Fundació Jaume Bofill il·lustra les dificultats i problemàtiques dels investigadors per accedir a les dades de l'àmbit educatiu. Per exemple, el 42% dels investigadors enquestats afirmen que és difícil o molt difícil saber a qui adreçar-se per sol·licitar l'accés a les bases de dades i gairebé el 60% s'ha trobat amb dificultats per conèixer els criteris per a la cessió de la informació. De fet, els investigadors afirmen que la meitat de les bases de dades que han demanat no han estat cedides, amb arguments que no tenen res a veure amb una impossibilitat real de cedir-les. En el 35,5% dels casos s'adduïa que la informació era reservada o confidencial, el 25,8% no va rebre una resposta clara per part de l'organisme i el 38,7% dels casos va abandonar el procés o es van argumentar problemes tècnics per no facilitar l'accés a les dades. La informació d'aquesta enquesta demostra que **cal una clarificació pública sobre quines dades són recollides, quines d'aquestes dades es poden demanar i amb quins criteris s'avaluarà la conveniència o no de la cessió**.

Tot i això, sectorialment trobem **alguns bons exemples** entre els quals, fins i tot, hi ha algunes administracions que han obert part de les seves dades en portals de dades obertes. Malauradament aquests exemples acostumen a ser excepcions, i no són —ni de bon tros— una pràctica habitual. Algunes bones pràctiques relacionades amb l'àmbit de la recerca educativa identificades en el nostre context són:

- **Enquesta a la Joventut de Catalunya.** Aquesta [enquesta](#) ha estat realitzada per part de l'Observatori Català de la Joventut (OCJ) en diferents edicions (2002, 2007 i 2012) i disposa d'un mòdul específic sobre educació, incloent-hi informació sobre la trajectòria educativa dels joves enquestats. L'OCJ posa a disposició de la comunitat investigadora els fitxers de microdades de l'enquesta, així com informació relacionada (qüestionari, informació tècnica o l'informe metodològic). A més, el web de l'OCJ disposa d'un model de sol·licitud de les dades accessible a qualsevol investigador interessat. La sol·licitud dels arxius de microdades s'acompanya d'un projecte de recerca i un document de cessió de dades on l'investigador es compromet a assegurar la confidencialitat dels individus enquestats.
- **Instituto Nacional de Evaluación Educativa.** Aquest organisme depenent del Ministerio de Educación ha fet un important esforç en els darrers anys per facilitar i promoure l'accés a les dades per part dels investigadors. A la [pàgina web](#) d'aquest organisme es pot accedir de manera lliure a un conjunt de bases de dades relacionades amb diferents avaluacions internacionals (PISA, PIAAC, PIRLS...), però també amb avaluacions realitzades pel propi organisme (Avaluacions Generals de Diagnòstic, Avaluació del Pla Escola 2.0, Pla Proa...). En tots els casos, els fitxers de microdades estan disponibles per descarregar des del propi web d'aquest organisme, en diversos formats.

Tendències internacionals

Les possibilitats tècniques actuals han generat la capacitat d'analitzar grans quantitats de dades, això ha provocat una demanda per part dels investigadors que s'ha acabat transformant en una tendència a facilitar progressivament aquest accés, especialment per promoure la recerca. De fet, **la demanda d'accés no s'ha limitat als investigadors sinó que ha estat una petició ciutadana** que ha esdevingut l'inici de l'anomenat moviment de les dades obertes.

A escala internacional s'observa cada cop una major tendència a facilitar l'accés a dades recollides per

les administracions públiques i d'aquesta manera facilitar i promoure la recerca en diferents àmbits. Com a conseqüència d'aquest major accés, en els darrers anys han crescut de manera significativa els estudis de recerca educativa elaborats a partir de dades administratives recollides per les administracions públiques.¹

Per exemple, en el cas d'**Anglaterra** existeix la possibilitat d'accedir a diverses bases de dades relacionades amb l'àmbit de l'educació. En aquest sentit, cal destacar la [National Pupil Database \(NPD\)](#), que recull informació detallada dels resultats acadèmics i diferents característiques dels estudiants inclosos en aquesta base de dades. L'accés a aquestes dades es restringeix a institucions o individus que realitzin investigacions en l'àmbit de l'educació, i el propi web del Departament d'Educació recull les indicacions per realitzar el procés de sol·licitud i els principals criteris per a l'aprovació de la cessió de dades.

Un altre país anglosaxó amb una política capdavantera en la cessió i promoció de l'ús de dades de l'àmbit de l'educació és **Estats Units**. A nivell federal, el Departament d'Educació disposa del *National Center for Education Statistics (NCES)*, organisme encarregat de la recollida i l'anàlisi de dades de l'àmbit educatiu. Entre altres iniciatives i dades disponibles a la seva pàgina web, aquest organisme ha posat en marxa la iniciativa [ED Data Inventory](#) amb l'objectiu de facilitar a la comunitat acadèmica l'accés a les dades dels diferents estudis desenvolupats per aquest organisme. Una altra iniciativa que cal destacar d'aquesta institució és la publicació de la guia [Supporting Data Access for Researchers](#). Aquest document recull un conjunt de recomanacions per a les agències estatals i locals a l'hora de millorar els processos de cessió de dades a investigadors i institucions de recerca. Cal també destacar el cas d'**Austràlia**, on l'organisme encarregat de l'avaluació del sistema educatiu disposa d'un [catàleg de dades disponibles](#) i d'un protocol públic de cessió d'informació a institucions de recerca.

D'altra banda, països nòrdics com **Noruega** o **Suècia** compten amb una llarga tradició en la recollida i registre d'informació administrativa de diversos àmbits, entre els quals l'educatiu. A més, aquests

1. Una revisió sistemàtica dels estudis sobre educació realitzats a partir de dades administratives a nivell internacional es pot consultar a: Figlio, D. et al. (2015). [Education Research and Administrative Data](#).

països disposen de bases de dades amb dissenys longitudinals que permeten analitzar la trajectòria vital dels seus ciutadans. Assignen un identificador individualitzat per a cadascun d'ells de manera que, per exemple, els investigadors poden analitzar les relacions entre les trajectòries educatives i les dinàmiques al mercat laboral.

Aquesta tendència internacional a facilitar i millorar l'accés a les dades no només afecta les administracions públiques sinó també la pròpia comunitat acadèmica. La Comissió Europea, dins del programa vigent de

finançament de la recerca (*Horizon 2020*), ha iniciat un **programa pilot de dades obertes**. Aquesta iniciativa, obligatòria a partir de 2017, **demana als investigadors que rebin finançament europeu de recerca que facilitin accés a les dades que generin o recullin i que en permetin la reutilització**. Algunes revistes científiques de renom també comencen a demanar que, amb l'article que es proposa per publicar, s'adjuntin les dades emprades. És l'única manera d'assegurar que es podran replicar els resultats i que, per tant, la revisió serà exhaustiva. És evident que la qualitat de la recerca es veurà molt beneficiada per aquesta tendència.

Conclusions

1 En un país nou, cal una nova cultura sobre l'accés a les dades

Atès que cal accés a les dades per fer recerca de qualitat i implementar polítiques basades en evidències, que la política actual d'accés i reutilització no dona respostes satisfactòries i que internacionalment és una tendència a l'alça permetre'n l'accés i l'ús, **és necessari fer una crida a un canvi de cultura i de política sobre l'accés a les dades d'educació per a la recerca a Catalunya, basada en dos elements principals.**

Recomanacions de política educativa

1 Per una política pública d'accés i cessió de les dades

- **Elaboració d'un catàleg de les dades existents.** Qualsevol administració pública amb competències en l'àmbit educatiu ha de disposar d'un catàleg complet de les dades que recull i custodia, amb indicacions sobre si pot ser sol·licitada la seva cessió i amb especificació del seu contingut.
- **Elaboració d'un protocol públic sobre el procés de petició i cessió de dades.** S'ha d'elaborar un protocol públic que reculli els criteris i condicions necessaris per a la sol·licitud de bases de dades, l'organisme i/o persona responsable de la gestió de les demandes i els terminis màxims del procés.
- **Establir un protocol comú de recollida i gestió de dades.** La creació d'un protocol comú per a les diferents administracions públiques facilitaria aplicar els nous criteris de tractament i cessió de dades, a més d'assegurar uns principis homogenis de qualitat. A més, es podrien utilitzar els diferents portals de dades obertes que ja existeixen com a repositori per a les bases de dades.
- **Centralitzar la custòdia i l'accés de tercers a les dades.** Aquesta centralització en un ens concret facilitaria aplicar els nous criteris de tractament i cessió de dades, a més d'assegurar uns principis homogenis de qualitat.

Recomanacions de política educativa

2 Pel foment de la recerca en educació a través de la promoció de l'accés dels investigadors a les dades disponibles

- **Compromís de les diferents administracions públiques d'una recollida de dades sistemàtica.** La recollida d'informació relacionada amb qualsevol política educativa o programa implementats per les diferents administracions públiques és un element indispensable per permetre la recerca i l'avaluació.
- **Recollida de característiques demogràfiques i socioeconòmiques en el moment de realitzar tràmits administratius (per exemple, matrícula) o altres gestions amb les administracions públiques (per exemple, avaluació 6è primària o 4t d'ESO).** Afegir una major informació en els formularis, referents a l'alumnat i, potser més important, a les seves famílies, que permeti anàlisis més aprofundides i amb elevada capacitat explicativa.
- **Generar dissenys longitudinals que permetin analitzar trajectòries educatives.** Cal desenvolupar una política d'identificadors anònims i invariables en el temps per a cada individu del qual hi hagi dades. Això permetrà a llarg termini fer anàlisis de trajectòries i transicions relacionades amb l'educació. Aquesta és l'única manera d'identificar causalitats robustes i, per tant, de poder saber quines polítiques o programes són més adients en cada cas.
- **Obrir les dades, en formats reutilitzables, i penjar-les al web.** Assegurant, com no podria ser d'una altra manera, la confidencialitat de les dades de manera que els drets de les persones i els col·lectius quedin protegits en tot moment.
- **Promoure les aliances entre administració educativa i les institucions de recerca.** Donar més accés a les dades és beneficiós per als investigadors però també per a l'administració pública. En un model on tothom guanya, l'administració obre les dades i en facilita l'ús i els investigadors retornen anàlisis robustes i bases de dades depurades.

Les mesures proposades en aquest document tenen com a objectiu principal promoure l'accés a les dades recollides i gestionades per les diferents administracions, amb competències en l'àmbit educatiu, per part de les institucions de recerca, així com altres professionals del món educatiu. És només a partir d'una política pública, clara i transparent que serà possible promoure les sinèrgies necessàries entre el món de la recerca i l'administració per tal de millorar el conjunt del sistema educatiu.

Informació relacionada

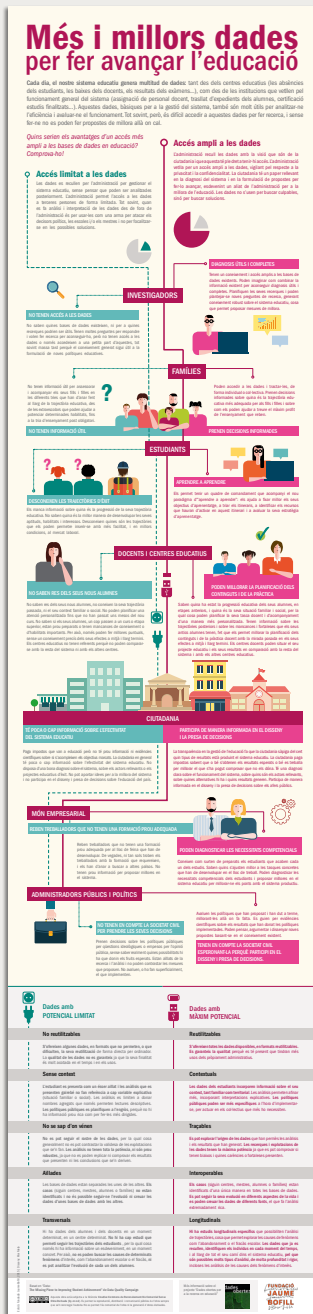
Política educativa

Innovació

Avaluació

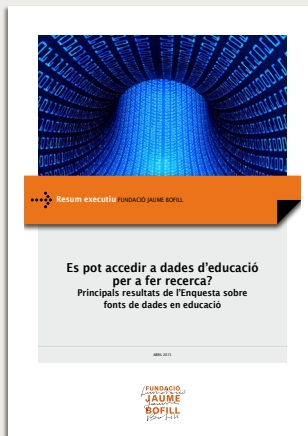
Recerca, Fonts de dades, Dades obertes, Estadística educativa

Més i millors dades per fer avançar l'educació

Descarrega PDF

Resum executiu: Es pot accedir a dades d'educació per a fer recerca?

Descarrega PDF

Presentació: Dades en obert i recerca: com i a on?

Descarrega PDF